

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

Zaur Hasanov, *Çar İskitler*, Aktaran: Dr. İlyas Topsakal, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2009, 422 s.

Sovyet kültürünü iyi bilen ve Türk dillerine hâkimiyetiyle tanınan Zaur Hasanov'un kaleme aldığı bu kitap, değerli bilim adamı Dr. İlyas Topsakal tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Eser, Türk Dünyasına sayısız eserle birçok değer katmış bulunan ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından basılarak, bu alanda büyük bir boşluğu doldurmuştur. Batılı tarihçiler ve özellikle Sovyet bilim adamlarının çokça uğraştığı bir konu olan İskitler meselesi, maalesef Türk bilim adamları arasında fazlaca araştırılmamış bir konudur. Bu konuda yapılmış ilmi çalışmaların yetersizliği nedeniyle yazar tarafından aktarılan bu eser, bu bakımdan büyük bir önem taşımaktadır.

Dokuz bölümden oluşan eser, Herodot, Ksenophon vb. antik kaynaklar başta olmak üzere, arkeolojik kanıtlar ve Sovyet bilim adamlarının konu hakkındaki eserleri ve batılı kaynaklar dikkate alınarak oluşturulmuştur. Özellikle aktaranın belirttiği gibi Zaur'un "tarihi özdeşleştirme" metodunu kullanması ve belirgin konulara yeni yorumlar getirebilmesi, esere farklı bir bakış açısı ve yeni bir ilmi değer katmıştır. Zaur, ayrıca Sovyet bilim adamlarının ve batılı tarihçilerin ihmal ettiği Herodot'un verdiği bilgileri geniş bir bakış açısıyla değerlendirerek, İskit kelimesinin etimolojisini ve diğer kültürlerle olan ilişkilerini irdeleyerek önemli sonuçlara ulaşmıştır. Yazar, bu anlamda tarihi özdeşleştirme metoduna vurgu yaparak İskitler'in Türk kökenli olduklarını ispatlamaya çalışmıştır.

Birinci bölümde İskitbilimcilik hakkında bilgiler verilmiştir. Özellikle Herodot'un verdiği bilgiler, Asur kaynakları, Homeros'un İskitler hakkında verdiği bilgiler, yer almaktadır. Bu kısımda yazar, kitabın ismini taşıyan "Çar İskitleri"nin Herodot'ta geçtiğini ve Herodot'un onların vatanları, dilleri, örf ve adetleri hakkında birçok kıymetli bilgi aktardığını anlatır. Ayrıca yazar, antik kaynaklara dayanarak İskitlerin yaşamış olduğu coğrafya, onların siyasi tarihleri, İskit silah ve sanatı, İskit elbiseleri ve hayat tarzları, İskit şehirleri, İskitlerin dünya görüşleri ve gelenekleri, modern zamanlarda yapılan İskit kurgan araştırmaları ve İskit probleminin çözümü hakkında çeşitli bilim

adamlarının adlarını ve uzmanlık alanlarını dile getirir. ¹Birinci bölümün sonunda ise Türk bilim adamlarının İskitler hakkındaki çalışmalarına atıfta bulunulur. Yirminci yy.ın başlarından itibaren günümüze kadar gelişen, Türk -İskit tarihi alanında çalışmalarda bulunan değerli Türk bilim adamlarının adları zikredilir.

İkinci bölüm, “karşılaştırmalı-tarih özdeşleştirme metoduna” dayandırılarak hazırlanmıştır. Bu bölümde, özdeşleştirme metodunun ya çok az bilgiye sahip olduğunda ya da hiç bilginin olmadığı durumlarda başvurulan bir yöntem olduğu anlatılır. İskitler hakkındaki yazılı ve arkeolojik kaynakların sınırlı olmasından dolayı bu yöneme başvurulduğu izah edilir. Metodun ve özdeşleştirme ilkelerinin hazırlanması, özdeşleştirmenin kaynak zemini, özdeşleştirme faktörleri ve mukayeseli tarih metodunu uygulanarak İskitlerin tarihi hakkında çeşitli yargılara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm, ikinci bölümde uygulanan tarih araştırma yöntemlerinin açılımı şeklinde gelişir. Karşılaştırmalı tarihi özdeşleştirmenin yaklaşımlarının anlatıldığı bu bölümde Çar İskitlerine ait olan mitolojik anlayıştan, Antik yazarların İskitlerin etnik menşei hakkındaki bilgilerden, Saka ve İskit kelimelerinden bu farklılaşmanın Fars ve Turanî unsurlarından ve İskitlerin dil ve kökenleri üzerinde araştırma yapan İran ve Rus ekollerinden bahsedilir. Konuyla ilgili çalışan yabancı bilim adamlarından, Minns, Rostovsev, Ribakov, Sulimurski ve Müiller’in İskitlerin dillerinin kökeni hakkındaki görüşlerine atıfta bulunulur ve yazar, birçok bilim adamının ortak görüşleri ışığında İskit dilinin ve kültürünün İran ve Hint unsurundan ziyade Türk unsuruna yakınlığından bahseder. Kitabın 60. sayfasından 80. sayfaya kadar İskit Türeyiş efsanelerinden epik kahramanlardan ve bu destansı unsurların Hun ve diğer Türk kabilelerindeki varyantlarından bahsedilir. Bu destanlardaki benzerliklerin Türeyiş, Göç, Bozkurt, Köroğlu vb. Türk Destan geleneğiyle örtüştüğünden bahsedilir. Daha sonra benzerliklerin Yunan mitolojisiyle ve Hint İran mitolojik unsurlarla olan etimolojik ve linguistik bağlantıları incelenir. Bu bölümün sonunda yazar, “Çar Kavimleri” anlayışının Avrasya bozkırında yerleşmiş kavimlere ait geçmiş asırlara dayanan bir kültür olduğunu vurgular. İskitbilimin dilsel yönleri, Yunan el yazmalarının okunuş özellikleri, İskit etnoniminin oluşumu, Türkçe, Moğolca ve diğer diller arasındaki benzerlikleri ve İskit-Türk paralelliğinin mitolojik yönleri anlatılır.

Dördüncü bölümde yazar, Çar İskitlerin Targıtay’dan türemesi versiyonunu, Türk ananeleri ile özdeşleşmesini anlatır. Türk mitolojisindeki sembollerle İskit mitolojisindeki semboller mukayeseli olarak incelenir. Bölümün sonuna doğru İskitler’in toplumsal özellikleri, İskit adetleri ve geleneklerinin Türk sosyal gelenekleriyle olan

benzerlikleri detaylı bir şekilde ele alınır. Beşinci bölümde yazar, Çar İskitlerin Herakl'den (Heraklet) türemesi versiyonunu ve Türk adetleri ile özdeşleştirme fikrini inceler. Bu konudaki mitleri ele alan yazar, İskit-Oğuz teriminin meydana gelmesindeki dil yapılarını okuyucuya sunmaya çalışır. Altıncı bölümde, İskit ve Oğuz tarihleri arasındaki tarihi süreklilik, kronoloji, arazi ve göç paralellikleri üzerinde durulur. İskitlerin yaşamış olduğu coğrafya ile Oğuzlar'ın yaşamış oldukları coğrafya arasındaki benzerlikler, dil, din, mitolojik benzerlikler, destanlar arasındaki özdeş unsurlar okuyucunun bilgisine sunulur.

Yedinci bölümde, Çar İskitler'in tanrılar inanç sisteminin Türklerin tanrıcılığı ile arasındaki benzerlikler ortaya konulur. Eski Türklerdeki yer-sub inancı ve gök tanrı inancının İskit dünyasındaki karşılıkları ve onların söyleniş şekilleri üzerinde duran yazar, İskit inanç dünyasındaki birçok dini sembol ve motifin Türklerde de yer aldığını ve İskit mitoloji ananesinin izlerine şamanlıkta rastlamanın mümkün olduğunu söylemektedir. Sekizinci bölümde Herodot'un "Kör Oğulları" ile ilgili İskit efsanesi ve "Koroğlu" Türk destanı arasındaki paralellikleri anlatan yazar, "Kör Oğulları"nın etnik mensubiyetinin belirlenmesinde gerekli olan unsurlardan birisinin de Herodot'un Kör Oğullarının analarının "Çar İskitler" den olduğu konusundaki verdiği bilgiden bahseder. Bölümün sonunda İskit destanlarının Türk destan geleneğinin oluşmasındaki etkisinden, Koroğlu Destanı ile İskit destanları arasındaki realist özdeşleştirmeden bahsedilir. Dokuzuncu bölümde Çar İskitlerinin dilinin oluşma süreci anlatılır. Çar İskitlerinin dilinin oluşumuna farklı yaklaşan bilim adamlarının görüşlerine yer verilir. Bölümde İskit dilinin genel terimleri, İskit metinlerinin oluşturulması, Çar İskitlerin destanında ilk hecelerin okunması vb. konulara yer verilir. Son bölümde ise Çar İskitlerin ve Türklerin dillerinin genetik akrabalığına ve kültürel benzerliklerine vurgu yapılır. Sonuç bölümünde ise yazar, eser hakkında değerli bilim ve fikir adamlarınca yazılmış yazıları ortaya koyarak eserini sonlandırır.

Z. Hasanov, Çar İskitler hakkında (çözülemediği) meseleleri gözden geçirerek Türkçede korunup saklanan birçok İskit kelimesinin etnolojisini, İskit Türk benzeşmesinin karşılaştırmalı analizi ile ortaya çıkan Türk milletinin büyük ilmi meselelerini incelemiştir. Bu anlamda İskit araştırmalarında son derece önemli bir eser ortaya koyan yazar, tarih araştırmalarında polisemantik metodun ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bilim dünyasında çokça tartışılan İskitlerin menşei meselesi ve onların tarihteki yerleri konusunda çok farklı görüşler vardır. Bu vesile ile bu eseri Türkiye Türkçesine aktaran Dr. İlyas Topsakal, İskit tarihi araştırmalarında çok önemli bir boşluğu doldurmuştur. Kanımca bu eser Çar İskitlerin etnik kökeni konusunda birçok karanlık noktaya ışık tutacak bir özelliكتedir.

OktaY ÖZGÜL

(Dr. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)

